

*Іванова К.Ю.,
аспірант кафедри ботаніки та екології рослин
Науковий керівник: Безроднова О.В.,
к.б.н., доц., доцент кафедри ботаніки та екології рослин,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
nyanya985@gmail.com*

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ ЯК ОСНОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ, ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ І ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Вивчення та збереження біорізноманіття на всіх рівнях його організації належить до одного з найактуальніших напрямків наукових досліджень, визначених XVIII Міжнародним ботанічним конгресом (2011 р.) та Конвенцією про біологічне різноманіття (2010 р.). Наразі одним із важливих пріоритетів європейської інтеграції України у контексті охорони природного довкілля і його біорізноманіття є збільшення площі природно-заповідного фонду України, а також створення і оптимізацію на її території Смарагдової мережі.

Україна, займаючи лише 6% загальної площі Європи, володіє 35% її видового різноманіття. Природно-заповідний фонд України, у межах якого охороняється біорізноманіття, охоплює площу приблизно 3,7 млн. га, що становить усього 6,05% від території країни. Відповідно до євростандартів його площу потрібно суттєво збільшити. При цьому мова не тільки про кількісні, але і про якісні показники. Так, природні лісові екосистеми на території України займають 5,1 млн. га, тоді як штучностворені лісові екосистеми – 4,3 млн. га. Взагалі, переважання за площею у складі лісових масивів ділянок із створеними штучно деревостанами є доволі розповсюдженим явищем. Однією з причин цього було значне вирубування старовікових високобонітетних лісів природного походження і заміною їх на менш вимогливі і швидкорослі (іноді навіть з представників неаборигенної флори). Наприклад, замість дібров з дубу звичайного або суборів створювали насадження сосни звичайної, що формує зовсім інший тип біотопу. Зокрема, така ситуація склалася на борівій терасі у межах національного природного парку «Слобожанський», що розташований у долині річки Мерла (басейн річки Дніпро). Прикладом нераціонального менеджменту можна також вважати наступне. Перлиною цього борового комплексу є біотопи польського типу з своєрідною флорою і фауною, що знаходяться за межами свого основного ареалу у лісостеповій зоні. Разом з тим, внаслідок меліорації у долині річки Мерла на тлі кліматичних змін відбувається ксерофітизація сфагнових боліт і заростання їх сосною звичайною. Як відомо, річкові долини відіграють важливу функціональну роль в біосфері як регуляторні системи, джерело природних ресурсів, шляхи міграції і середовище існування для великої кількості рідкісних для України видів. Але через антропогенний вплив (зарегулювання водного стоку, забруднення води шкідливими викидами підприємств, розроблення родовищ природного газу, розорювання схилів, надмірний випас, неконтрольована рекреація, широкомаштабна осушувальна меліорація) природні біотопи долини річки Мерла сильно деградували. Понад 80% водно-болотних угідь втратили своє первісне значення.

Збереження та відновлення біорізноманіття є однією із ключових складових стратегії сталого розвитку, екологічної політики країн Європейського Союзу. В Україні також повинен бути створений дієвий організаційно-економічний механізм забезпечення відповідної діяльності, як на державному, так і на регіональному рівні. Тому вивчення організаційної структури управління, а також досвід по відновленню природних екосистем, особливо водно-болотних угідь, набуває особливої актуальності. Перелік проблем не унікальний для України, він універсальний для більшості країн Європи, особливо тих, де потужний агропромисловий комплекс – такий, як в Польщі. Але завдяки різним грантам та проектам Європейського союзу, останнім часом ситуація починає змінюватись на краще. Наймовірно важливо використовувати досвід сусідів для того, щоб зберегти біорізноманіття України.

Для цього між співробітниками науково-дослідного відділу НПП «Слобожанський» та керівництвом Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (Польська група захисту птахів) було проведено робочу нараду для обміну досвідом з питань збереження та відновлення екосистем польського типу, які широко представлені на північному-сході Польщі. Перед тим були проведені польові дослідження, спрямовані на вивчення особливостей рослинного покриву перезвожених місцезростань Східної Європи. Зокрема, вивчались рослинні угруповання болотного комплексу «Бежанські болота» Підляського воєводства в околицях Бежанського національного парку в долині річки Бебжа (басейн річки Вісла) для проведення порівняльного аналізу з аналогічними угрупованнями долини річки Мерла (басейн річки Дніпро). На зустрічі обговорювали стратегічні вектори розвитку та перспективні напрями у сфері збереження біорізноманіття, узгоджувалися подальші дії щодо організації робіт з відновлення та поліпшення стану боліт національного природного парку «Слобожанський», аналізувався міжнародний досвід з поправкою на законодавство двох країн.